

A legújabb tendenciák a világ borpiacán

Dr. Sidlovits Diána

Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, Budapest

Dr. Kator Zoltán

BCE Kertészettudományi Kar, Menedzsment és Marketing Tanszék

Brazsil Dávid

Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, Budapest

A harmadik évezred elején a bor továbbra is jelentős gazdasági szerepet tölt be nemcsak Európában, hanem az Újvilág és Ázsia feltörekvő piacain egyaránt. Az elmúlt húsz évben a kereskedelem liberalizálásával egy időben új termelők és új borfogyasztó országok jelentek meg, nem kevés lehetőséget kínálva – és persze jelentős versenyhelyzetet teremtve – a hagyományos piaci szereplők számára. **A világpiac és különösen az európai piac alakulása Magyarországra számára is kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen évente 600 000 hl körüli bormennyiséget értékesítünk a külpiacokon,** amelynek 80 %-a az Európai Unió valamelyik tagországában kerül forgalomba, valamint az uniós csatlakozás óta évről évre egyre tekintélyesebb mértékben hozunk be borokat, főként Olaszországból, de a hipermarketek polcain választékbővítésként fellelhetőek az újvilági borok is. Érdekes tehát megnézni a közelmúlt legfontosabb világpiaci tendenciáit¹, hiszen azok meghatározóak a magyar borpiaci szereplők számára.

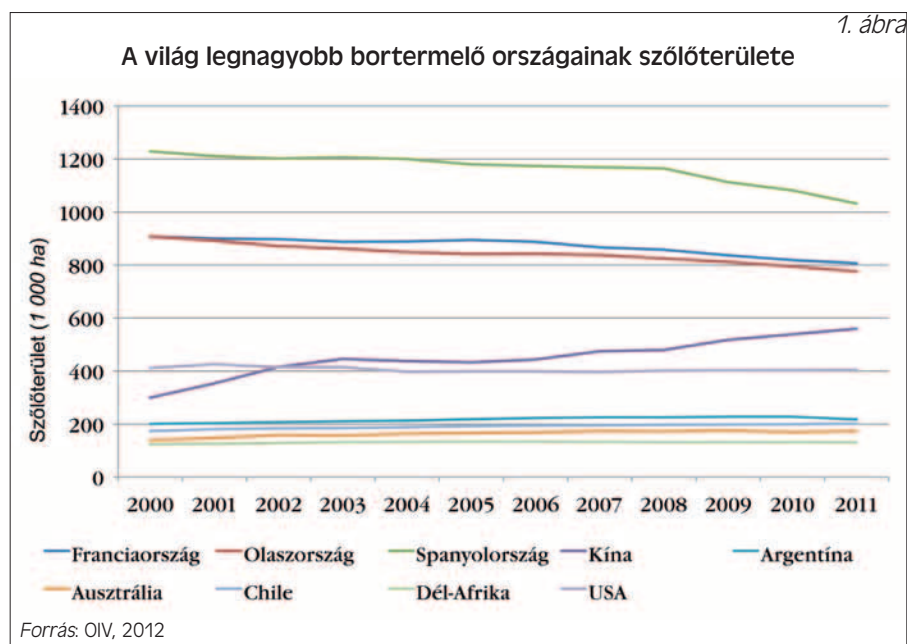
A szőlőtermő potenciál alakulása: ellentétes tendenciák

A világ szőlőtermő területe jelenti a termelési potenciál alapját, de ez a mutató csak a telepítések és a kivágások egyenlegét mutatja meg, magában foglalja a csemege-szőlővel

beültetett területeket és nem teszi lehetővé az ültetvények strukturális átalakulásának, fajtaösszetételének, terméshozamának, művelésmódjának, termelési céljának (minőségi, tömegtermék, fajtabor előállítás stb.) vizsgálatát. Az OIV statisztikái alapján a szőlőtermő felület 1990-es évek közepétől jellemző növekedési ütemében törés következett be az elmúlt évtized közepén, amikor elérte a 7,88 millió ha-t, majd 2004-től újra csökkenő tendenciát mutat a világ szőlővel betelepített területeinek nagysága. Jelenleg a világon 7,58 millió ha-t, az Európai Unióban pedig 3,6 millió ha-t borít szőlőültetvény².

Összességében ellentétes tendenciákat figyelhetünk meg a termőfelület alakulását tekintve (1. ábra): az újvilág szőlőtermő területe folyamatosan nő a '90-es évek közepétől a nemzetközi kereskedelem élénkülése következtében, ugyanakkor a termőfelület növekedési üteme az évtized közepétől lelassult. Ezzel szemben Európában továbbfolytatódik a csökkenés: egyrészt a piac instabilitása miatt, a 2000-ben és 2004-ben jelentkező nagy termésmennyiség következtében az EU nagy bortermelő országaiban, főként Franciaországban és Spanyolországban vágtak ki a termelők jelentős mennyiségű ültetvényt. Másrészt a termőfelület tovább csökken az EU borpiaci reformja keretében

ciákat figyelhetünk meg a termőfelület alakulását tekintve (1. ábra): az újvilág szőlőtermő területe folyamatosan nő a '90-es évek közepétől a nemzetközi kereskedelem élénkülése következtében, ugyanakkor a termőfelület növekedési üteme az évtized közepétől lelassult. Ezzel szemben Európában továbbfolytatódik a csökkenés: egyrészt a piac instabilitása miatt, a 2000-ben és 2004-ben jelentkező nagy termésmennyiség következtében az EU nagy bortermelő országaiban, főként Franciaországban és Spanyolországban vágtak ki a termelők jelentős mennyiségű ültetvényt. Másrészt a termőfelület tovább csökken az EU borpiaci reformja keretében

¹ Elemzésünkhöz alapvetően az OIV, az Európai Bizottság, a KSH és a HNT adatait használtuk fel

² Forrás: OIV Statistical Report on World Vitiviculture, 2012

2008-ban bevezetett, a közös borpiaci egyensúlyának visszaállítását célzó három éves, jelentősen támogatott kivágási program következtében. A kivágási program az EU-ban a legnagyobb bortermelő országokban, sorrendben, Spanyolországban (94 500 ha), Olaszországban (29 800 ha) és Franciaországban (22 900 ha) érte el a legtekintélyesebb méreteket, valamint Magyarországon összesen 5 724 ha szőlő kivágásával, holott Magyarország szignifikánsan nem járult hozzá az EU borpiaci feleslegének kialakulásához. **Magyarországon a szőlőtermesztés jövedelmezősége, a tőkehiány és a kedvezőtlen eladási lehetőségek vezetnek a termelés felhagyásához és a támogatás igénybevételéhez.** Ugyanakkor a kivágás mértéke jelentős problémákat okozhat a jövőben a borászatok alapanyag-ellátását illetően.

Összességében az újvilágban az elmúlt évtizedben 10 %-kal nőtt a szőlővel beültetett területek nagysága, míg Európában 13 %-kal csökkent. A világ és Európa szőlőfelülete közti különbség a szőlőültetvények Európából főként az újvilágba történő áthelyezéseként is értékelhető, amelynek mértéke 1994-2011 között meghaladta a 800 000 ha-t, vagyis a világ szőlőtermő területének több mint 10 %-át.

Az újvilági országok, főként Ausztrália és Chile, óriási fejlesztési programok keretében, elsősorban az export piaci igények kielégítésére alakították ki szőlőültetvényeiket. Olyan feltörekvő piacokat céloztak meg, mint az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Észak-Európa vagy Japán, amelyek jellemzően nem bortermelő országok, ugyanakkor jelentős vásárlóerővel bírnak, és a fogyasztók hajlandóak magasabb árat fizetni a borokért.

Az ázsiai országok közül Kínát kell kiemelnünk, ugyanis Kína az 1990-es évek végétől masszív szőlőtelepítésbe kezdett, termőfelülete exponenciálisan növekszik. Az OIV becslése alapján szőlőtermő területe 2011-ben elérte az 560 000 ha-t, ami majdnem akkora, mint az Egyesült Államok és Ausztrália szőlőtermő felülete együttvéve. A bortermelést egyrészt az állam ösztönzi előtérbe helyezve a borfogyasztást más al-

koholtartalmú italok fogyasztásával szemben, másrészt jelentős kereslet mutatkozik a borok iránt, elsősorban annak egészségre gyakorolt kedvező hatása miatt.

A világ bortermelése: csökkenő tendencia

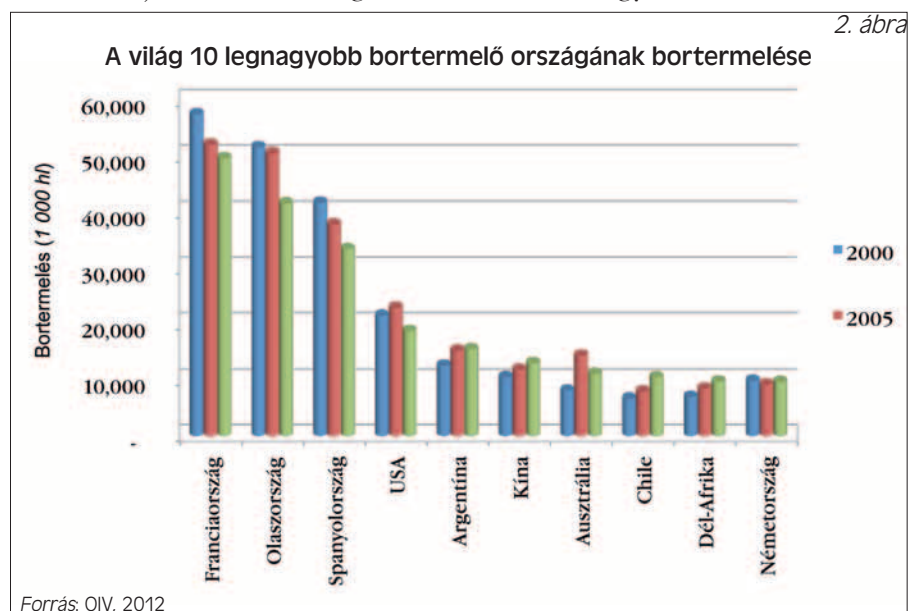
A bortermelést a termőfelület mellett a terméshozam határozza meg, amely jelentős mértékben ingadozik egyik évről a másikra, mivel a szőlőtermesztést is alapvetően az évszám időjárási tényezői befolyásolják. Ez alól azok a területek jelentenek kivételt, ahol az öntözés a termesztéstechnológia megengedett eleme (főként az újvilági bortermelő országokban, de találunk rá példát Spanyolországban is), ami nagyban hozzájárul a termelés-stabilizáláshoz mind a mennyiség, mind a minőség tekintetében.

A '90-es évek közepéig a világ bortermelésének tendenciáit az európai bortermelés határozta meg. Így ekkor a világ bortermelésének visszaesését elsősorban az Európában alkalmazott drasztikus termőfelület-csökkenés idézte elő. Az újvilági bortermelés felfutása miatt a '90-es évek második felétől újra növekedés jellemezte a világ bortermelését, ami kellő piaci instabilitáshoz és jelentős borfeleslegekhez vezetett, amelynek következtében tekintélyes mennyiségű bort kellett lejárólással kivonni az európai piacról. A növekedés az elmúlt évtized közepéig tartott, majd 2005 óta – jelentős terméshozamozá-

sok mellett – újra a bortermelés visszaesésének lehetünk tanúi.

A világ bortermelését továbbra is a legnagyobb európai uniós bortermelő országok: Franciaország, Olaszország és Spanyolország határozzák meg. Az elmúlt évtizedben az EU bortermelése jelentős fluktuációt mutatott 164 millió hl (2010-es és 2011-es csekély termés) és 194 millió hl (2004-es nagy termés) között. **Ebben az évben viszont az előrejelzések szerint történelmi mélypont várható a 144 millió hl-es termésmennyiséggel. A 2005 óta tartó termelés-csökkenés a nagy európai bortermelő országok esetében alapvetően a nemzetközi piacon jelentkező bortülszűrés válsággal, az egész világot érintő gazdasági válsággal és az új borpiaci szabályozás által bevezetett kivágási támogatási rendszerrel magyarázható, illetve az utóbbi három évben a kedvezőtlen időjárási viszonyok (fagy, szárazság, viharkárok) is hozzájárultak a bortermelés csökkenéséhez.** Az említett okok következtében Magyarország esetében is szignifikáns terméscsökkenés következett be: két egymást követő évben a bortermelés nem haladta meg a 3 millió hl-t (2010-ben 1,96 millió hl, 2011-ben 2,75 millió hl), az idei előrejelzések még alacsonyabb termést, 1,9 millió hl-t prognosztizálnak.

Az európai borpiaci egyensúlyt jelen pillanatban a kedvezőtlen időjárás tartja fenn, ugyanakkor a termésmennyiségre kedvezően ható évszám esetében vagy a 2015 után tervezett

telepítésliberalizálás igen hamar felboríthatja ezt a törekeny egyensúlyt.

Az újvilág bortermelése a '90-es évek közepétől folyamatos növekedést mutat. A tendencia egyedül Ausztráliában torpant meg három egymást követő évben (2004, 2005, 2006) jelentkező bortütermelési válság miatt, amely valamennyire visszafogta az ausztrál bortermelést az elmúlt években. A bortermelés növekedése és a piacra jutás lehetőségeinek alakulása ismeretében jelenleg Ausztráliában és Új-Zélandon jelentkezik bortütermelési válság, míg az Egyesült Államokban a termelés növekedésével párhuzamosan a belső kereslet is bővül (2. ábra).

A borfogyasztás: bizonytalan kilátások

A borok iránti keresletet főként a borfogyasztás határozza meg, kisebb mértékben pedig az ipari célú felhasználás (pl. párlat, ecet, alkohol előállítás). Általában véve a borfogyasztás tendenciája befolyásolja a termőpotenciál és a termelés alakulását.

A '80-as évek közepétől tapasztalható borfogyasztás csökkenés, ami globálisan 290 millió hl-ről 220 millió hl-re csökkent (-20 %), a '90-es évek közepén megállt és némi növekedés is tapasztalható volt 2007-ig (251 millió hl). A gazdasági válság kedvezőtlenül hatott a borfogyasz-

tásra, tekintettel arra, hogy a bor nem alapvető élelmiszer, így a fogyasztók könnyebben lemondanak a borfogyasztás egy részéről. Ugyanakkor már 2009-ben visszatért a fogyasztás mértéke a válságot megelőző időszak szintjére, azóta pedig újra emelkedésnek indult. Az OIV becslése alapján 2011-ben a világ borfogyasztása elérte a 244 millió hl-t (3. ábra).

Az EU a világ borfogyasztásának 66 %-át teszi ki és a '70-es évek végétől a '90-es évek közepéig folyamatos fogyasztáscsökkenésnek lehetünk tanúi, ezután a fogyasztás 10 éven keresztül (1995-2005) stabil maradt (126-130 millió hl), majd újra lassú csökkenést mutat, de az évtized végére ismét 130 millió hl-en stabilizálódik.

A borfogyasztás alakulásának magyarázatához figyelembe kell venni az eltérő fogyasztási szokásokat Európán belül és a világ többi borfogyasztó országa tekintetében. A bor a tradíció és kultúra része a hagyományos nagy bortermelő országok esetében, míg az új borfogyasztó országoknál inkább a divat és a társadalmi megkülönböztetés megnyilvánulása a lakosság bizonyos körében. Ezért a tendenciák tekintetében két nagy csoport figyelhető meg, a hagyományos nagy bortermelő és borfogyasztó országok csoportja (Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Argentína), ahol a borfogyasztás folyamatosan csökken,

illetve az új borfogyasztó országok csoportja, amely jelentős és egyre növekvő kereslettel jellemezhető (pl. Nagy-Britannia, USA, Japán, Kína, Oroszország, Hollandia, Dánia). Európában Németország, Románia, Magyarország, Ausztria és Szlovénia tartoznak a tradicionális bortermeléssel, és relatíve magas, stabil borfogyasztással rendelkező országok közé.

Jellemzően a borfogyasztás a világ lakosságának csak egy kisebb hányadát érinti: a világ borfogyasztásának 90 %-a a világ lakosságának egy negyedére koncentrálódik, gyakorlatilag a föld 15 fejlett gazdasággal rendelkező országa jelenti a világ borpiacának 80 %-át.³

A hagyományos bortermelő és borfogyasztó országok esetében, ahol még a XX. század közepén is a bor a vízzel együtt hozzátartozott a mindennapi étkezéshez, mára a fogyasztás lényegesen visszaesett.

Ennek háttérében az életmódváltás, a fogyasztási szokások megváltozása és a generációváltás áll. A társadalomban a rendszeres borfogyasztók aránya drasztikusan csökkent, ugyanakkor jelentősen nőtt az alkalmi borfogyasztók és a bort egyáltalán nem fogyasztók aránya, de az alkalmi borfogyasztók aránya nem nő olyan mértékben, hogy a rendszeres borfogyasztók arányának csökkenése okozta fogyasztáskiesést kompenzálni tudja. *A bor a XX. század végére a napi fogyasztású élelmiszerből a szabadidő, az ünnepek és események italává vált.*

Az új borfogyasztó országok esetében, ahol hagyományosan más italokat fogyasztanak (sör, égetett szesz, üdítőital), a borfogyasztás az említett italokkal versenyezve fejlődött, különösen az étkezéseken kívül történő italfogyasztás szegmensében. Ugyanakkor az új borfogyasztó országoknál jelentkező kereslet nem tudja minden esetben kompenzálni a hagyományos borfogyasztó országok esetében bekövetkező fogyasztáscsökkenést.

Mára az Egyesült Államok borfogyasztása gyakorlatilag utolérte Franciaország borfogyasztását, így

³ Montaigne et al. (2010): Le marché mondial du vin. In La vigne et le vin. Mutations économiques en France et dans le monde Hannin H. (dir.), Couderc J.-P. (dir.), d'Hauteville F. (dir.), Montaigne É. (dir.), La Documentation française, Paris, 2010

Amerika lett az első számú piac, ahol a világ borkínálata találkozik.

Európában Nagy-Britannia jellemezhető a legnagyobb piaci potenciállal, egyre növekvő kereslettel, ahol 2011-ben a borfogyasztás megközelíti a 13 millió hl-t (ami 20 év alatt megkétszereződött és az egy főre jutó borfogyasztás megközelíti a 20 litert). Szintén jelentős potenciállal rendelkezik az orosz piac, amelyet ott találunk a világ első 10 legnagyobb borfogyasztói között egyre emelkedő borfogyasztással. Oroszországban az elmúlt tíz évben megkétszereződött a borfogyasztás, amelynek nagysága 2011-ben alig marad el a brit piacétól. Kína borfogyasztása pedig 2011-ben már jelentősen túlszárnyalta a brit piac méreteit (4. ábra).

A borkereskedelem: dinamikusan fejlődő piac

A bor iránti kereslet növekedése és ezzel párhuzamosan a WTO keretében létrejött egyezmények alapján a kereskedelmi akadályok lebontása, valamint az EU bővítése nagyban hozzájárultak a borkereskedelem felgyorsulásához a nemzetközi piacokon. 2000 óta növekszik a nemzetközi borpiac, ahol egyedül csak 2009-ben a gazdasági válság hatásaként következett be kisebb visszaesés, de 2010-ben a borexport szintje már meghaladta a válság előtti mennyiségeket is. Az OIV 2011. évre szóló előrejelzése szerint

a globális export piac mérete majdnem eléri 100 millió hl-t (5. ábra).

Az újvilág előretörésével éveken keresztül azt a tendenciát figyelhetjük meg, hogy az újvilág a hagyományos európai bortermelő és nagy exportáló országok rovására növeli piaci részesedését. Ez a helyettesítő hatás egészen 2009-ig tartott: amennyivel csökkent az EU piaci részesedése a világ borpiacán, annyival nőtt az újvilági bortermelőké. *2010-től viszont megfordultak a trendek és úgy tűnik, hogy az EU visszanyerte elvesztett piaci részesedésének egy részét, és már eléri a 2003-as szintet.*

Az OIV előrejelzése alapján 2011-ben az EU öt legnagyobb borexportáló tagországának piaci részesedése elérte a 65,5 %-ot. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy az EU nagy borexpor-

táló országai tekintetében eltérő tendenciákat figyelhetünk meg. Az EU piaci részesedésének növekedése alapvetően annak köszönhető, hogy az elmúlt 10 évben Spanyolország megkétszerezte, Olaszország pedig közel 70 %-kal növelte borkivitelét, míg Franciaország esetében a borkivitel inkább stabilizálódott, Németország szintén jelentősen növelni tudta kivitelét (+70 %). Magyarország borkivitele az utóbbi tíz évben 600 000 hl körül stabilizálódott, az utóbbi években némi csökkenés figyelhető meg (2011-ben 586 00 hl volt).

Az újvilági országok a '90-es évek második felétől gyakorlatilag exponenciálisan növelték borkivitelüket, mivel stratégiájukat alapvetően a bővülő exportpiacokra építették. Az előrejelzések szerint a tendenciában 2011-ben törés következett be: a legnagyobb újvilági borexportálók, Ausztrália és Chile borexportja visszaesett a 2009 előtti szintre, Dél-Afrika kivitele pedig az utóbbi három évben folyamatosan csökkent.

Az újvilági termékek versenyképességét egyrészt az árpozícionálásuk befolyásolja, ami lényegesen jobb, mint bizonyos európai (főként francia) borok árpozícionálása. Az újvilági borok közül az ausztrál borok lényegesen magasabb árat érnek el, mint az amerikai vagy a chilei borok. Dél-Afrika pedig az amerikai és a chilei borok árszintje között pozícionálja borait, de az utóbbi időben az árfolyamváltozás miatt magasabb árakat értek el, mint az amerikai bo-

Maestro

A szemenkénti vetéstechnika jövője

- / 2012-es év gépe
- / Seed on Demand
- / 15 km/h
- / 8, 12 és 24 sor
- / Sortávolságok: 45 –től 80 cm-ig
- / Kicsi szabadalmazott adagoló
- / Elektronikus élő ellenőrzés

Az Ön HORSCH kapcsolattartója: Szász Zoltán
z.szasz@horsch.com | T: +36 30/743-03-02 | www.horsch.com

Az Ön AXIAL kapcsolattartója: Nagy Dávid
nagydavid@axial.hu | T: +36 30/998-16-71 | www.axial.hu

HORSCH
Mezőgazdaság szervenéllyel

AXIÁL
Importőr - Forgalmazó

rok. A devizaárfolyam alakulása nagyban befolyásolja külkereskedelem alakulását. Az újvilági borok EU felé történő kereskedelmét nagyban segítette a gazdasági válságig a dollár/euró árfolyam alakulása.

Az import tekintetében megállapítható, hogy minden harmadik elfogyasztott palack bor behozatalból származik. A legnagyobb importálók között nagy bortermelőket is találunk, ahol a kereslet kielégítése a saját bortermelésből adódó kínálat hiányosságainak kiegészítésével történik (pl. Amerikában a francia borokkal, Németországban a vörösborokkal, Franciaországban pedig az asztali borokkal). Az utóbbi tíz évben Németország mint a legnagyobb borimportáló első helyét átvette Nagy-Britannia, illetve az Egyesült Államok is megelőzte a rohamosan emelkedő belső kereslet következtében. Franciaországban a borbehozatal alapvetően a spanyol és olasz földrajzi jelzés nélküli tömegborokra koncentrálódik, mivel Franciaországban stratégiai döntés következtében a '70-es évek végétől folyamatosan felhagynak az asztali bortermeléssel és állnak át a magasabb hozzáadott értékű földrajzi árujelzővel ellátott (OEM és OFJ) borok előállítására.

Magyarország esetében az EU csatlakozás óta exponenciálisan növekszik, gyakorlatilag megtízszereződött a borbehozatal (2011-ben 515 000 hl), ahol alapvetően az olasz borok dominanciáját figyelhetjük meg: a behozott borok 90 %-a Olaszországból érkezik, ennek is nagy része folyóborként érkezik hazánkba.

A magyar földrajzi jelzés nélküli borok ára összehasonlítva más EU-tagországok áraival viszonylag magasnak tekinthető. Az AKI árfigyelése alapján körülbelül olyan eladási árat érnek el a Magyarországon termelt földrajzi jelzés nélküli borok, mint a Franciaországban termelték, amelyek az EU piacán a legdrágább tömegboroknak számítanak. A tömegborok piacán az ár jelenti a versenyképességi tényezőt, azok a piaci szereplők lesznek versenyképesek, akik a legalacsonyabb árakat tudják elérni. Jelenleg az európai piacon ezek a spanyol és az olasz bortermelők. Így nem meglepő, hogy a magyar tömegbortermelés nehezen tudja felvenni a versenyt az olasz versenytársakkal, különösen olyan években, amikor az alacsony termésmennyiség miatt hiány keletkezik a belső piacon.

A világpiacon tendenciák ismeretében fontos átgondolni Magyarország számára bizonyos stratégiai kérdéseket az EU 2013-2020 közötti időszakra szóló vidékfejlesztési és ágazati támogatásainak felhasználása tekintetében, ha a piacon a magyar termelők szeretnék visszaszerezni versenyképességüket. Ebben az esetben a hatékonyabb termelésszervezés elengedhetetlen lesz mind horizontális szinten a termelés koncentrációját illetően, mind vertikális szinten a termelői és feldolgozó kapcsolatok kiszámíthatóbbá tétele tekintetében. Ennek eléréséhez olyan komplex támogatási rendszer és ágazati irányítás kidolgozása válik szükségessé, ami az alapanyag-termeléstől a bor piacra jutásának elősegítéséig átfogja a termékpiacot.